

ПАМ'ЯТАЄМО

Є.Г. ПАНЧЕНКО, д-р екон. наук., проф., проф. кафедри міжнародного менеджменту ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» просп. Перемоги, 54/1, 03057, Київ, Україна
e-mail: panchenko@kneu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8650-8029>

О.І. ШНИРКОВ, д-р екон. наук., проф., заслужений працівник освіти України, завідувач кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
вул. Ю. Ілленка, 36/1, 04119, Київ, Україна
e-mail: aisch@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2493-4284>

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ УЧЕНОГО- МІЖНАРОДНИКА, ФУНДАТОРА ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ БІЗНЕС-ОСВІТИ В УКРАЇНІ ПРОФЕСОРА А.М. ПОРУЧНИКА

12 жовтня 2021 р. пішов з життя директор Інституту бізнес-освіти, завідувач кафедри міжнародної економіки Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, доктор економічних наук, професор **Анатолій Михайлович Поручник**.

Увесь життєвий шлях Анатолія Михайловича тісно пов'язаний з економічною наукою і вказує на його природну обдарованість. Народившись у с. Любче Рожищенського району Волинської області, ще в юні роки він виявив неабиякі здібності до навчання, закінчивши із золотою медаллю середню школу, що дозволило йому вступити на економічний факультет Київського державного університету імені Тараса Шевченка.

А.М. Поручник розпочав свою професійну кар'єру в системі вищої освіти України з 1972 р., після закінчення університету, на посаді викладача кафедри політичної економії у Донецькому політехнічному інституті. З 1978 р. і до останніх днів він працював у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана, а з 1997 р. очолював кафедру міжнародної економіки. Він був одним з провідних учених економістів-міжнародників в Україні, автором понад 220 наукових праць з економічної теорії, світового господарства, міжнародної економіки, історії економічної думки, у тому числі двох індивідуальних монографій та співавтором 30 колективних монографій, 15 вузівських підручників, інших численних наукових публікацій українською, російською, англійською і польською мовами, ряд з яких здобули між-

Ц и т у в а н н я: Панченко Є.Г., Шнирков О.І. Життєвий шлях ученого-міжнародника, фундатора післядипломної бізнес-освіти в Україні професора А.М. Поручника. *Економіка України*. 2021. № 12. С. 93—98.

народне визнання. Насамперед це стосується фундаментального підручника з міжнародної економіки, україномовне і англійське видання якого А.М. Поручник підготував у співпраці з Д.Г. Лук'яненком і Я.М. Столярчук.

Професор був співзасновником науково-освітньої школи в КНЕУ «Глобальне конкурентне лідерство», у рамках якої захищено 12 докторських і 60 кандидатських дисертацій, зокрема, під його особистим керівництвом підготовлено шість докторів (двоє з яких є лауреатами Премії Президента України для молодих вчених за 2009 р.) і 25 кандидатів економічних наук. Він був одним з фундаторів вітчизняної школи економістів-міжнародників, започаткувавши такі її наукові напрями, як інтеграція України у світове господарство, міжнародна конкурентоспроможність країн, глобальний економічний розвиток, світовий ринок праці та міжнародна міграція робочої сили, міжнародна інвестиційна та інноваційна діяльність.

Високий і загально визнаний науково-освітній потенціал А.М. Поручника значною мірою забезпечувався його численними стажуваннями в університетах Німеччини, США, Канади, Італії, Польщі та ін. Він брав участь у підготовці ряду законопроектів України, урядових програм, наукових і експертних розробок для Кабінету Міністрів України та інших центральних відомств. Протягом багатьох років він був членом редколегій восьми наукових журналів, періодично виконував обов'язки голови Спецради із захисту дисертацій доктора філософії з економіки (за спеціальністю 052 — міжнародні економічні відносини), регулярно виступав опонентом по кандидатських і докторських дисертаціях, неодноразово залучався в якості голови і члена експертних комісій МОН України до акредитації вищих навчальних закладів України, обіймав відповідальну науково-громадську посаду члена докторської Спеціалізованої вченої ради КНЕУ (за спеціальністю 08.00.02 — світове господарство і міжнародні економічні відносини).

В індивідуальних монографіях проф. А.М. Поручника і колективних працях за його участі сформульовано новий концептуальний підхід до визначення сутності й структурування національних інтересів України через призму її економічної самодостатності в глобальному просторі на основі модернізації її економіки та забезпечення конкурентного розвитку на євроінтеграційній платформі. Ключовою ідеєю автора, яка репрезентує його творчий внесок у вітчизняну науку, є розроблення ним наукових засад щодо механізмів досягнення Україною економічної самодостатності в умовах глобальних трансформацій. Реалізація цієї стратегічної мети є можливою на основі максимальної мобілізації національного економічного потенціалу та ефективного використання глобалізаційно-інтеграційних чинників економічного розвитку країни. Уперше у вітчизняній науці А.М. Поручником здійснено оцінку сучасного економічного потенціалу України на основі оригінальної системи індикаторів сталого розвитку згідно з методологією Світового банку і складено прогноз його динаміки в довгостроковому (до 2050 р.) періоді за провідними галузями української економіки (промисловість, сільське господарство, будівництво, транспорт і зв'язок, торгівля, інноваційна сфера).

Значним особистим науковим доробком проф. А.М. Поручника є концептуальна структуризація національних економічних інтересів України в ендогенній та екзогенній сферах з визначенням механізмів їх реалізації:

перетворення аграрного ресурсу на ключову економічну перевагу України на глобальних ринках, динамізація розвитку ІТ-технологій та систем BigData, оптимізація паливно-енергетичного балансу та інтеграція України до Третього енергетичного пакету ЄС, захист людського ресурсу держави від соціальної маргіналізації, включення вітчизняних суб'єктів господарювання до глобальних ланцюгів доданої вартості, опанування державою європейських соціально-економічних стандартів, а також підпорядкування процесу транснаціоналізації національної економіки досягненню Україною високого конкурентного статусу у світі й збереження національної ідентичності українців за кордоном.

Вагомим особистим внеском А.М. Поручника є розробка методологічної бази дослідження людського ресурсу конкурентного розвитку, а саме: представлено сучасну інтерпретацію людського фактора суспільного виробництва і оцінено людський вимір постіндустріалізму з акцентуванням дослідницького інтересу на питаннях розвитку людського ресурсу націй в умовах формування глобальної економіки ХХІ ст., шляхах і механізмах його функціонування в національному соціально-економічному просторі та міжнародній сфері.

Будучи серед перших вітчизняних учених, які досліджували проблематику інтеграції України у світогосподарську систему, проф. А.М. Поручник на основі системного аналізу всіх форм транснаціоналізації національної економіки України за європейським і євразійським векторами реалізації її міжнародної економічної стратегії здійснив комплексну оцінку сучасної інтеграційної готовності нашої країни за політичними, правовими, економічними і соціокультурними критеріями. На підставі отриманих результатів він довів безумовну пріоритетність євроінтеграційного курсу зовнішньоекономічної стратегії держави через поетапне поглиблення взаємодії України з ЄС (що нині дістало відображення в конституційному оформленні євроінтеграційного і північноатлантичного курсу держави), а також нарощування і диверсифікацію двостороннього співробітництва з глобальними центрами економічного зростання — США, Китаєм і регіоном Близького Сходу.

Значний науковий інтерес становлять розробки А.М. Поручником стратегічних пріоритетів забезпечення енергетичної незалежності України в контексті реалізації її євроінтеграційної стратегії: упровадження енергозберігаючих технологій, диверсифікація зовнішніх джерел постачання енергоресурсів, розбудова логістичної інфраструктури постачань скрапленого газу з Близькосхідного регіону, розвиток усіх видів відновлювальної енергетики, активізація входження держави до Східноєвропейського газового хабу, нарощування обсягів вітчизняних підземних газосховищ та їх інтеграція в європейські газові мережі, збільшення частки ф'ючерсних контрактів на постачання газу від європейських постачальників, розширення реверсних постачань енергоресурсів з Європи, передача в концесію міжнародним енергетичним компаніям вітчизняної газотранспортної системи.

На особливу увагу заслуговують розробки А.М. Поручником теоретико-методологічних засад дослідження міжнародної конкурентоспроможності країн у глобальному конкурентному середовищі, зокрема — факторний аналіз ефективності країнових моделей досягнення державами високих конку-

рентних позицій на міжнародних ринках, оцінка глобалізаційних вимірів інноваційної, регіональної та соціальної конкурентоспроможності національних економік, структуризація механізмів забезпечення міжнародної конкурентоспроможності країн, утримання ними стійких конкурентних переваг і стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання. Крім того, на основі оцінки сучасного науково-технічного потенціалу України та інноваційної спроможності вітчизняної економіки він обґрунтував стратегічні напрями розвитку міжнародної економічної діяльності держави в контексті досягнення нею високого конкурентного статусу у світовій економіці.

Найбільш помітне науково-освітнє звернення не лише для рідного університету, а й для всіх освітян-економістів України пов'язане з тим, що А.М. Поручник був ініціатором створення і незмінним з 1994 р. керівником Інституту бізнес освіти (ІБО), який став першою в Україні бізнес-школою європейського типу. За роки існування цей принципово новий навчальний заклад інноваційно-підприємницького типу довів свою життєздатність, набув відомості й популярності, перетворився на висококонкурентного і визнаного лідера у сфері сучасної бізнес-освіти. Згідно з Міжнародним рейтингом підприємницьких університетів і бізнес-шкіл EDUNIVERSAL, протягом останніх восьми років ІБО КНЕУ щороку отримував нагороду «3 Palmes of Excellence» як краща бізнес-школа Європи.

Саме А.М. Поручнику належить обґрунтування і практичне втілення в практику ключових конкурентних переваг Інституту бізнес-освіти: диверсифікація навчальних програм (у ІБО діють 30 спеціалізованих магістерських програм, універсальна програма MBA, чотири англомовні програми); підготовка спільно із зарубіжними партнерами висококваліфікованих фахівців на магістерських програмах за спеціалізацією «Міжнародна економіка» і «Бізнес-адміністрування»; вивчення іноземних мов за інтенсивними методиками. За чверть століття Інститут бізнес-освіти випустив понад 15 тис. висококваліфікованих менеджерів середньої та вищої ланки компаній різних форм власності, які успішно працюють у сфері бізнесу, юридичній та фінансовій галузях, в органах державної влади, обрані до Верховної Ради України, перебувають на дипломатичній роботі, у тому числі в системі ООН. Чимало з них захистили докторські та кандидатські дисертації. Отже, для більшості випускників навчання в Інституті бізнес-освіти забезпечило нові чудові можливості для кар'єрного зростання і відкрило неочікувані перспективи змінити своє життя на краще.

Колеги і друзі Анатолія Михайловича Поручника постійно згадують його вирішальну роль у діяльності Інституту бізнес-освіти. Особливо яскраво про роботу професора на цій посаді говорять його випускники, які діляться своїми спогадами: «Вступив до Інституту бізнес-освіти, уже маючи за плечима першу вищу освіту, і отримав можливість провести два цікавих і плідних роки у стінах провідного навчального закладу країни, здобути нові знання, перейняти професійний та науковий досвід у викладачів університету. Тому маю за честь назвати ще однією своєю alma mater Інститут бізнес-освіти КНЕУ імені Вадима Гетьмана. Висловлюю викладачам слова щирої вдячності за професіоналізм та палке бажання передати знання і поділитися набутим досвідом. Зі свого боку, хочу запевнити, що докладатиму максимум

зусиль, щоб отримані знання ефективно застосовувати на благо нашої Батьківщини! З гордістю буду носити високе звання випускника Інституту бізнес-освіти Київського національного економічного університету імені Василя Гетьмана!» (Олександр Гончаренко, випускник 2017 р.). «Завдячую досягнутими успіхами висококваліфікованому професорсько-викладацькому складу і високопродуктивній команді співробітників Інституту бізнес-освіти, яку очолював А.М. Поручник, які протягом усіх років навчання створювали комфортні умови для якісного навчання й надавали можливість здобути освіту європейського зразка. Я приємно вражений високоякісним рівнем викладання навчальних дисциплін з включенням практичної компоненти в навчальний процес. Отримавши таку якісну освіту, обов'язково втілюватиму здобуті знання й навички у свою практичну діяльність» (Ігор Березуцький, випускник 2014 р.). «Системний підхід до процесу освіти і, відповідно, сама організація такої системи полягають у створенні необхідних умов для успішного навчання студентів. Я вважаю, що в Інституті бізнес-освіти, насамперед, завдяки зусиллям проф. А.М. Поручника, такі умови створено на відмінно. Це і просторі світлі аудиторії, сучасна бібліотека, комп'ютерні класи, внутрішній двір з розарієм, і найголовніше — доброзичлива атмосфера. Організація дистанційного навчання і створення доступної електронної бібліотеки — це ті зручності, які сьогодні необхідні для ефективного здобуття знань з економічної науки і розуміння того, що відбувається в реальній економічній дійсності. Професійний рівень викладачів, глибокі знання і досвід, які із задоволенням передаються студентам, формують ті сприятливі умови, завдяки яким виростають висококваліфіковані економісти» (Олександр Сидоров, випускник 2013 р.). «Коли я вступав до Інституту бізнес-освіти, який зараз можу назвати своєю альма-матер, я мав намір здобути престижну спеціальність МВА, науково-освітнім гарантом якої і дотепер є проф. Панченко Є.Г., і отримати цінні знання для управління бізнесом. Але зараз, коли процес навчання вже закінчився, я зрозумів, що крім знань отримав дещо більше — вміння по-іншому мислити і аналізувати інформацію. І така зміна ставлення до своєї роботи виникла не тільки в мене, а й у моїх колег. Це найцінніше з того, що ми отримали в стінах нашої бізнес-школи, що допомогло нам розширити горизонти своїх знань, навчитися вирішувати складні завдання, по-новому дивитися на знайомі ситуації у бізнесі. І це вміння мислити по-новому залишиться з нами назавжди» (Василь Селіфонов, випускник 2011 р.).

За заслуги в галузі науки та освіти А.М. Поручник мав поважні державні нагороди і почесні звання: заслужений діяч науки і техніки України, орден «За заслуги III ступеня», Почесна грамота Кабінету Міністрів України, Грамота Верховної Ради України, Відмінник народної освіти України, заслужений працівник освіти України, академік Академії наук вищої школи України.

Світла пам'ять про Анатолія Михайловича Поручника назавжди залишиться в серцях його рідних, випускників, колег, усіх тих, хто перетинався на своєму життєвому шляху з цією обдарованою, патріотично налаштованою і винятково відповідальною людиною.

Yevhen Panchenko, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
Professor of the Department of International Management
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman
54/1, Peremohy Ave., Kyiv, 03057, Ukraine
Olexandr Shnyrkov, Dr. Sci. (Econ.), Professor,
Honored employee of education of Ukraine,
Head of the Department of International Relations and Foreign Policy
Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv
36/1, Yurii Illenko St., Kyiv, 04119, Ukraine

LIFE PATH OF PROFESSOR ANATOLII PORUCHNYK,
THE INTERNATIONAL SCIENTIST, FOUNDER OF THE
POST-GRADUATE BUSINESS STUDY IN UKRAINE

The life path of one of the lead international scientists of Ukraine, doctor of economics, professor, honored master of sciences and engineering of Ukraine Anatolii Poruchnyk, who passed away at the end of the year is highlighted. A. Poruchnyk was notable for his natural aptitude thanks to which after leaving school with honors in the Volyn region and later the faculty of economics of Taras Shevchenko National University of Kyiv in 1972 he made a brilliant professional career in one of the leading economic educational institutions of Ukraine Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. The inspired work, discipline, and individual responsibility were a thing of A. Poruchnyk in all positions from post-degree student up to the head of the department of international economics, the founder and one and only director of Institute of Business Education one of the first and leading business schools of Ukraine, the national and international award winner.

A. Poruchnyk was co-founder of the national academic school «Global competition leadership», in which more than 12 doctoral theses and more than 60 PhD theses were defended, more than 220 research papers, in particular 30 collective and individual monographs, 15 college textbooks, many research articles on the problems of modern world economic development in Ukrainian and foreign languages, which are recognized in the world were published. The special place got the publication of the fundamental textbook in English and Ukrainian «International Economics» by A. Poruchnyk coauthored with D. Lukianenko and Ya. Stoliarchuk. The crucial part of A. Poruchnyk in the founding of Institute of Business Education in Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, which serves as a model of the successful modern post-graduate and advance training institution in Ukraine upon the experience of leading world business schools is defined.